

Den finlandssvenska skolan – en mötesplats för flerspråkiga

Chris Silverström

De finlandssvenska eleverna deltog i utvärderingen av A-engelska, B-franska, B-tyska och B-ryska i årskurs 9. Utvärderingen visar att språkkunskaperna oftast är bättre i finlandssvenska skolor än i finskspråkiga skolor. Vilka faktorer kan tänkas ligga bakom det här resultatet?

På internationell nivå har man lyft fram vissa generella mönster i fråga om faktorer som i många länder med hög sannolikhet samvarierar med bättre färdigheter i språk. Det här har varit möjligt genom den europeiska språkstudien som år 2011 genomfördes i fjorton länder, dock inte i Finland. Sådana faktorer som nämns i studien är bland annat att eleverna lär sig flera språk och att de tidigt börjar studera språk som de vill lära sig. Det verkar också vara viktigt att föräldrarna har goda kunskaper i det språk som eleverna lär sig och att eleverna exponeras för språket både i och utanför skolan. Dessutom är det sannolikt att färdigheterna är bättre för elever med en positiv uppfattning om såväl nyttan med språket som om sina egna kunskaper i språket. (Skolverket 2012.)

I den här artikeln diskuteras de finlandssvenska elevernas resultat i utvärderingen år 2013 mot bakgrund av bland annat de faktorer som är av intresse internationellt. Också andra faktorer har troligen haft betydelse för de finlandssvenska resultaten, som t.ex. språksläktskapen mellan svenskan och vissa av de utvärderade språken samt många elevers vana vid att använda flera språk redan före skolåldern.

Att lära sig flera språk tidigt

En betydande del av de elever som går i finlandssvenska skolor talar flera språk redan innan de börjar skolan. Elevurvalet i finlandssvenska skolor för utvärderingen i A- engelska visar läget för de elever som deltog. I urvalet hade 61 procent av deltagarna i årskurs 9 enbart svenska som hemspråk. Resten av deltagarna talade både svenska och finska hemma (27 %) eller enbart finska (8 %). Man kan tänka sig att tvåspråkigheten inverkar positivt på elevernas språkliga medvetenhet och deras förmåga att hantera kommunikation på flera språk. För elever med två hemspråk är det naturligt att ständigt växla mellan språk i vardagen. Också omgivningen, det vill säga de enspråkiga klasskamraterna och hela klassrumssituationen, påverkas av tvåspråkigheten. Över huvud taget känner alla elever i finlandssvenska skolor åtminstone i någon mån av närheten till ett omkringliggande samhälle som fungerar på finska.

Samtidigt är det viktigt att notera att den språkliga verkligheten varierar inom Svenskfinland. I västra Finland är andelen elever med enbart svenska som hemspråk relativt hög, medan andelen tvåspråkiga eller finskspråkiga elever är särskilt iögonfallande i huvudstadsregionen och på de så kallade språköarna (bl.a. Tammerfors och Kotka). Kännetecknande för stadsmiljöerna är t.ex. föräldrarnas högre utbildningsnivå, vilket kan innebära att föräldrarna har kunskaper i flera språk och därför kan stödja eleverna i deras språkstudier. De finlandssvenska elevernas föräldrar har en något annorlunda utbildningsbakgrund jämfört med föräldrarna till elever i finskspråkiga skolor. Utvärderingen i engelska visar att 71 % av de finlandssvenska deltagarna hade en eller två föräldrar som tagit studenten, jämfört med 57 % i hela elevurvalet.

Ett viktigt särdrag för den finlandssvenska grundskolan är ett starkt fokus på språkundervisningen. I de svenskspråkiga skolorna läser så gott som alla elever två A-språk redan i de lägre klasserna. Vanligen börjar eleverna med det andra inhemska språket finska i årskurs 3 (eller tidigare) och sedan väljer de engelska något år senare.

I grundskolans högre klasser väljer en tredjedel av de finlandssvenska eleverna ett B2-språk, mot ungefär 15 procent av eleverna i finskspråkiga skolor. Vanligast är att eleverna i finlandssvenska skolor väljer tyska och franska som valfritt språk under de sista åren i grundskolan.

Den stora skillnaden jämfört med de finskspråkiga skolorna är alltså att de allra flesta finlandssvenska eleverna läser två A-språk, medan motsvarande andel för de

finskspråkiga skolorna rör sig kring en fjärdedel. En annan uppenbar skillnad är att en högre andel finlandssvenska elever väljer ytterligare ett frivilligt språk i årskurs 8. I finska skolor kommer det andra inhemska språket svenska än så länge in ganska sent (i årskurs 7), vilket kanske har minskat elevernas intresse för att välja ytterligare ett språk i årskurs 8.

Språksläktenskap och attityder

En viktig förklaring till de bättre språkkunskaperna i finlandssvenska skolor är svenskans nära släktskap med andra germanska språk, vilket underlättar inläringen av dessa språk. Det är inte särskilt förvånande att språkkunskaperna i A-engelska och B-tyska är klart bättre för de finlandssvenska eleverna än för deltagarna från finskspråkiga skolor. Samma tendens förekommer även i studentproven. Utvärderingen visar dessutom att de svenskspråkiga eleverna själva uppfattar att deras kunskaper i engelska är goda. Också i tyska har de finlandssvenska eleverna en högre uppfattning om sina språkkunskaper än eleverna i finskspråkiga skolor.

Mer förvånande är eventuellt att språkkunskaperna i B-franska enligt utvärderingen är bättre i finlandssvenska än i finskspråkiga skolor. Här torde eleverna inte ha lika stor fördel av språksläktskap, men det är möjligt att vissa likheter mellan ordförråden i svenska och franska ändå stödjer de svenska elevernas studier i någon mån. Utgående från utvärderingen står det alldeles klart att de finlandssvenska elever som studerar B-franska har mycket positivare attityder till språket jämfört med motsvarande grupp i finska skolor. Det här kan tänkas ha haft betydelse också för deras kunskaper i franska. Eleverna uppfattar att de behärskar språket bättre än motsvarande grupp i finska skolor och de tycker också bättre om studierna i franska. I de finlandssvenska skolorna är trenden däremot helt motsatt i B-ryska, som bara ett fåtal svenskspråkiga elever studerar. Trenden i attityderna syns ändå inte i kunskaperna i ryska.

Exponeringen för de utvärderade språken på fritiden syns enligt utvärderingen i första hand för engelskans del, både för elever i finlandssvenska och finskspråkiga skolor. I fråga om de andra språken är exponeringen klart mindre. Vad engelskan beträffar vore det intressant med en tilläggsanalys för att belysa i hur hög grad finlandssvenska elever använder engelska på fritiden jämfört med andra deltagare.

Språk ett starkt fält i den finlandssvenska skolan

På senare år har den finlandssvenska debatten kring grundskolan bland annat gällt de finlandssvenska elevernas svagare resultat på alla områden i PISA-undersökningen samt också för de nationella utvärderingarnas del i t.ex. historia, samhällslära, biologi, geografi, fysik och hälsokunskap. Utvärderingen i främmande språk synliggör nu ett starkt fält för de finlandssvenska eleverna. Samtidigt är det viktigt att minnas att språkkunskaperna har jämförts med det som förutsätts i läroplansgrunderna. Målen är desamma för båda språkgrupperna, även om språksläktskap i viss mån gynnar finlandssvenska elever. En annan viktig referensgrupp för Svenskfinland är Sverige, och i den mån man kan göra jämförelser med Sveriges resultat i den internationella språkstudien 2011, torde de finlandssvenska eleverna fortfarande ligga efter Sverige åtminstone vad gäller hör- och lärsförståelse i engelska.

Tänkvärt är att utvärderingen avslöjar en del brister och behov i språkundervisningen, som också gäller den finlandssvenska skolan. Exempelvis finns ett behov av nytt undervisningsmaterial åtminstone i B-tyska och B-franska på finlandssvenskt håll. Lärarna behöver också stöd för att bättre kunna möta digitaliseringens utmaningar. Över huvud taget är det viktigt att hålla i minnet att utvärderingarna i alla språk visar på ett enormt nationellt behov av att göra språkundervisningen mångsidigare och att öka användningen av IKT. Det här är en signal som förhoppningsvis tas på allvar av beslutsfattarna.

Chris Silverström jobbar som specialplanerare vid Nationella centret för utbildningsutvärdering i Helsingfors.

Källor

European Commission/Survey Lang (2012). First European Survey on Language Competences: Final Report.

Härmälä, Huhtanen, Silverström, Hildén, Rautopuro & Puukko (2014). Inlärningsresultaten i främmande språk i de svenskspråkiga skolorna 2013. A-lärokursen i engelska samt B-lärokurserna i franska, tyska och ryska. Publikationer 2014:6. Nationella centret för utbildningsutvärdering och Utbildningsstyrelsen.

Skolverket (2012). Internationella språkstudien 2011. Rapport 375/2012. Skolverket. Stockholm.

